

CRNA GORA
SKUPŠTINA
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-63-8/24-4/3
EPA 178 XXVIII
Podgorica, 20. mart 2024. godine

SKUPŠTINI CRNE GORE

PODGORICA

Na osnovu člana 77 st. 2 i 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore sa Pete sjednice, održane 21. februara 2024. godine i Šeste sjednice, održane 20. marta 2024. godine podnosi Skupštini

IZVJEŠTAJ

SA KONTROLNOG SASLUŠANJA:

MINISTRA ZDRAVLJA, MINISTRA FINANSIJA, ZAŠTITNIKA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE, PREDSTAVNIKA: MINISTARSTVA RADA I SOCIJALNOG STARANJA, MINISTARSTVA PROSVJETE, NAUKE I INOVACIJA, MINISTARSTVA LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA, DIREKTORA INSTITUTA ZA JAVNO ZDRAVLJE CRNE GORE, V. D. DIREKTORICE ZAVODA ZA SOCIJALNU I DJEČJU ZAŠTITU I GENERALNE SEKRETKARKE ZAJEDNICE OPŠTINA CRNE GORE

na temu

„Praćenje realizacije Zaključaka Skupštine Crne Gore donesenih povodom razmatranja Predloga zaključaka Odbora za ljudska prava i slobode sa kontrolnog saslušanja ministra rada i socijalnog staranja (predstavnik Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu "Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključaka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. godine na temu "Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori" i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a", objavljenih u "Službenom listu Crne Gore", broj 84/22 od 1. avgusta 2022. godine"

Na osnovu člana 75 Poslovnika Skupštine Crne Gore Odbor za ljudska prava i slobode na Četvrtoj sjednici, održanoj 19. januara 2024. godine jednoglasno (sa sedam glasova „za“) donio je Odluku o kontrolnom saslušanju: predsjednika Vlade Crne Gore mr Milojka Spajića, ministarke rada i socijalnog staranja Naide Nišić, ministarke prosvjete, nauke i inovacija prof. dr Anđele Jakšić Stojanović, ministra zdravlja dr Vojislava Šimuna, ministra pravde Andreja Milovića, ministra finansija Novice Vukovića, ministra ljudskih i manjinskih prava Fatmira Gjeke, zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniše Bjekovića, v. d. direktorice Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu Ane Kulić Ratković, v. d. direktorice Instituta za javno zdravlje dr Verice Osmanović, generalne sekretarke Zajednice opština Crne Gore Mišele Manojlović na temu „Praćenje realizacije Zaključaka Skupštine Crne Gore donesenih povodom razmatranja Predloga zaključaka Odbora za ljudska prava i slobode sa kontrolnog saslušanja ministra rada i socijalnog staranja (predstavnik Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu "Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključaka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. godine na temu "Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa

invaliditetom u Crnoj Gori" i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a", objavljenih u "Službenom listu Crne Gore", broj 84/22 od 1. avgusta 2022. godine".

U skladu sa članom 75 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, Odbor je o Odluci o kontrolnom saslušanju informisao predsjednika i potpredsjednike Skupštine. Takođe, u skladu sa članom 75 stav 5 Poslovnika Skupštine Crne Gore, Odbor je blagovremeno pozvao lica na saslušanje, obavijestio ih o pitanjima koja su predmet saslušanja i od njih zahtijevao da dostave potrebne Informacije do 12. februara 2024. godine.

Informaciju u elektronskoj formi na temu kontrolnog saslušanja dostavili su: Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu i Institut za javno zdravlje Crne Gore i iste su dostavljene svim članovima Odbora.

Polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2023. godinu i kontinuiteta prethodnih, višegodišnjih aktivnosti članova Odbora za ljudska prava i slobode na ovu temu:

- Kontrolno saslušanje ministra rada i socijalnog staranja (predstavnik Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu *"Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. godine na temu "Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori" i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a", održano 22. juna 2022. godine-* Odbor sačinio Izvještaj sa Zaključcima (29) koje je Skupština Crne Gore 27. saziva donijela na Osmoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2022. godini, dana 28. jula 2022. godine i koji su objavljeni u "Službenom listu Crne Gore", broj 84/22;

- Konsultativno saslušanje državne sekretarke u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, generalnog direktora Direktorata za socijalnu i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja i direktora Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu na temu "Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori" održano 25. septembra 2019. godine- Odbor sačinio Izvještaj sa Zaključkom (u 10 tačaka);

- Posjeta Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode Dnevnom centru za djecu sa smetnjama u razvoju u Nikšiću, održana 1. juna 2012. godine;

- Posjeta Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode Maloj grupnoj kući u Bijelom Polju, održana 7. novembra 2017. godine;

- Posjeta Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode Dnevnom centru za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Nikšiću, održana 12. jula 2018. godine;

- Posjeta Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode Dnevnom centru za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Rožajama, održana 17. oktobra 2019. godine;

- Posjeta predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Dječjem domu "Mladost" i Dnevnom centru za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju u Herceg Novom, održana 17. novembra 2021. godine,

posebno uzimajući u obzir Zaključke Skupštine Crne Gore, objavljene u "Službenom listu Crne Gore", broj 84/22,

održavanjem Kontrolnog saslušanja, u skladu sa Zaključkom Skupštine Crne Gore broj 29 i članom 77 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore, realizovana je osma aktivnost utvrđena Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2023. godinu.

Sjednici su, u skladu sa članom 75 stav 6 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: mr Siniša Bjeković, zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, dr Vojislav Šimun, ministar zdravlja, Novica Vuković, ministar finansija, Agron Ibrahimović, državni sekretar u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Dragana Četković, generalna direktorica Direktorata za visoko obrazovanje i učenički i studentski standard u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija, Astrit Hoxha, državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, prof. dr Dragan Laušević, direktor Instituta za javno zdravlje, Ana Kulić Ratković, v.d. direktorica Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu i Mišela Manojlović, generalna sekretarka Zajednice opština Crne Gore.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Bojan Paunović, v. d. generalnog direktora Direktorata za državni budžet u Ministarstvu finansija, Nikolina Lakić, predstavnica Ministarstva finansija, Mersida Aljićević, generalna direktorica Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Milica Marković, predstavnica Ministarstva zdravlja, Sreten Jakić, v. d. generalnog direktora Direktorata za zdravstvenu zaštitu, regulisane profesije i nadzor nad funkcionisanjem strukovnih regulatornih tijela u Ministarstvu zdravlja, Mirjana Pajković, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava i sloboda u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Aleksandra Kuč, samostalna savjetnica u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija, dr Aleksandar Obradović, pomoćnik direktora Instituta za javno zdravlje, dr Vilnerina Ramčilo, direktorka Centra za promociju zdravlja u Institutu za javno zdravlje, dr Agima Ljaljević, predstavnica Instituta za javno zdravlje, dr Marija Raičević, predstavnica Instituta za javno zdravlje, Dragana Pešić, načelnica Odjeljenja za razvoj i stručnu podršku u Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu, Ivana Nedović, sekretarka Odbora za društvene djelatnosti Zajednice opština Crne Gore, Dragica Kosić, direktorica Dnevnog centra za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju u opštini Herceg Novi, Goran Leovac, v.d. direktora Dnevnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju i lica sa invaliditetom- Pljevlja, Ensad Omerović, direktor Dnevnog centra za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju "Tisa" u Bijelom Polju, Arnesa Đečević, zamjenica direktorice Centra za socijalni rad za Glavni grad Podgorica, opštinu u okviru Glavnog grada Golubovci i opštinu Tuzi, Frederike Vunšman, savjetnica za vladavinu prava i evropske integracije u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Brižit Vuhar, predstavnica Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, Milena Karišik, koordinatorka Programa dječje zaštite u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Ljubica Smolović, predstavnica NVO "Građanska alijansa", Marina Vujačić, izvršna direktorica NVO Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, Ksenija Janković, predstavnica NVO Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, Svetlana Dujović, predstavnica NVO "Zračak nade", Slobodan Vuković, predsjednik Upravnog odbora Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Naša inicijativa" i doktorantkinja socijalnog rada Violeta Golubović.

Pozivu za Kontrolno saslušanje nijesu se odazvali predsjednik Vlade Crne Gore mr Miloško Spajić i ministar pravde Andrej Milović.

Imajući u vidu važnost teme o kojoj je planirano da se dobiju dodatne informacije na Kontrolnom saslušanju, predsjednik Odbora je predložio poslanicima, članovima Odbora da se ovo Kontrolno saslušanje ipak realizuje i da predstavnici institucija koji su prisustvovali sjednici daju odgovore na pitanja i druge neophodne informacije, sa čime su se članovi Odbora saglasili.

Uvodna izlaganja imali su: zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković, ministar finansija Novica Vuković, ministar zdravlja dr Vojislav Šimun, državni sekretar u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Agron Ibrahimović, generalna direktorica Direktorata za visoko obrazovanje i učenički i studentski standard u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija Dragana Četković, državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava Astrit Hoxha, v.d. direktorice Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu Ana Kulić Ratković, direktor Instituta za javno zdravlje Crne Gore prof. dr Dragan Laušević i generalna sekretarka Zajednice opština Crne Gore Mišela Manojlović.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković je podsjetio da 17 dnevnih centara u Crnoj Gori funkcionišu kao javne ustanove osnovane od strane lokalne samouprave, osim jednog koji je osnovala država u okviru Dječjeg doma “Mladost” u Bijeloj. Dnevni centri ne postoje u Baru, Kolašinu, Petnjici, Gusinju, Šavniku, Žabljaku, Plužinama i Tuzima, s tim što su radovi na izgradnji dnevnog centra u Baru intenzivirani i njegovo otvaranje se očekuje krajem ove godine. Potrebno je što prije i na strateški način pristupiti izgradnji dnevnih centara u preostalim opštinama, jer i u njima ima djece sa smetnjama u razvoju. Nedostaje sredstava za funkcionisanje dnevnih centara i treba naći odgovarajući model njihovog finansiranja, jer u tom pogledu još ne postoji jasna i pouzdana granica između obaveza države i lokalne samouprave. Treba razmisliti o tome da li nas ovakve ustanove koštaju više ili manje od formiranja posebnih institucija koje ne da će se baviti osobama sa invaliditetom i djecom sa smetnjama u razvoju 8 sati već 24 sata. Zaštitnik smatra da je ovakav model rada i način zadovoljavanja elementarnih potreba osoba sa invaliditetom, prvenstveno djece sa smetnjama u razvoju, efikasniji, jer dnevni centri svojim korisnicima pružaju ne samo usluge koje su tipične za te ustanove, već i brojne druge. Ukazao je na problem licenciranja dnevnih centara, kao i na nedefinisan model po pitanju učešća države u finansiranju ovih usluga, posebno metodologiju obračuna cijene koštanja za korisnike usluga. Takođe, ukazao je i na nedostatak stručnjaka u pojedinim oblastima koje se tiču pružanja zdravstvenih usluga, a posebno za djecu iz spektra autizma. Istakao je i da su kadrovi u dnevnim centrima nejednako raspoređeni. Podsjetio je na nedavnu pravosnažnu Presudu Upravnog suda kojom je utvrđeno da djeca iz jedne opštine imaju pravo na korišćenje usluga dnevnog centra u drugoj opštini. U pojedinim opštinama kapaciteti su popunjeni, u drugim postoji deficit korisnika, a u nekim je mnogo veći broj potencijalnih korisnika, nego što je kapacitet dnevnog centra. Kada su u pitanju dnevni centri, smatra i da postoji nedostatak saradnje između državne uprave i lokalne samouprave. Poručio je da je neophodno uspostaviti registar osoba sa invaliditetom, što je preduslov za kreiranje strategija i dalji razvoj, kao što je navedeno i u Zaključku Skupštine. Zaključio je da osobe sa invaliditetom treba posmatrati kao resurs, a ne kao problem.

Ministar zdravlja dr Vojislav Šimun je saopštio da je u oktobru 2023. usvojena Strategija ranog razvoja djeteta za period 2023-2027. Koordinaciju njenog sprovođenja vršiće Ministarstvo zdravlja, a u tom cilju formirana je multisektorska radna grupa u kojoj su i predstavnici Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Zajednice opština Crne Gore i javnih ustanova koje se bave zaštitom djece. Očekivani rezultati Strategije su: umrežavanje zdravstvenog sistema, sistema obrazovanja i socijalne zaštite u cilju kvalitetnijeg pružanja usluga rane intervencije, digitalizovan i uvezan sistem sa kvalitetnim bazama podataka, osnažene porodice i bolje demografske perspektive, profesionalni razvoj stručnjaka i kadrova u oblasti zdravlja, obrazovanja i zaštite u Crnoj Gori, kvalitetnije finansiranje usluga, uključenost društva u reformu, bolji uspjeh države u procesu pristupanja EU i u odnosu na globalnu zajednicu koja je prepoznala rani razvoj djeteta kao prioritet i uvećan potencijal za primjenu, akademsku i stratešku razmjenu sa članicama EU.

Potrebno je smanjiti administrativne i birokratske zahtjeve prema roditeljima/starateljima sve djece, posebno one u riziku i sa teškoćama u razvoju kroz unapređenje digitalizacije, razmjenu informacija između specijalista, izabranih pedijatara i Fonda za zdravstveno osiguranje i učiniti te procedure “prijateljskim” za dijete i porodicu. Takođe, potrebno je implementirati novi model rane intervencije, u smislu porodično orijentisane rane intervencije, koja podrazumijeva aktivno učešće roditelja u radu sa djecom, formiranje centara za djecu koji se bave ranim otkrivanjem i intervencijom na primarnom nivou pri domovima zdravlja, sistemsko bolje reagovanje na znake stresa i lošeg mentalnog zdravlja kod roditelja i djece koji su izraženiji kod ranjivih porodica, stvaranje uslova za produkovanje stručnog kadra koji se bavi ranim razvojem djece i transformacija Centra za autizam u Centar za rani razvoj kako bi se smanjila stigma koja je prisutna zbog naziva Centra. Takođe, biće potrebno ojačati ulogu Centra za rani razvoj. Bitna je podrška u ishrani, podrška majkama pri problemima sa dojenjem, bolje korišćenje savjetovališta za ishranu, poboljšanje mogućnosti ranog učenja, smanjenje psihičkog ili fizičkog kažnjavanja djece od strane punoljetnih članova porodice, a neophodno se fokusirati i na suzbijanje siromaštva kod djece. Ministar je informisao i da je sprovedena situaciona analiza za osobe sa invaliditetom i smetnjama u razvoju.

Ministar finansija Novica Vuković je saopštio da dnevne centre osniva lokalna samouprava u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja, pa nijesu direktni korisnici budžeta. U skladu s aktima Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstvo participira sa 250 eura mjesečno po korisniku. Prema podacima Direktorata za budžet za 2024. godinu sredstva su planirana u okviru aktivnosti regulisanja prava iz socijalne, boračke i invalidske zaštite u iznosu od 8,34 miliona eura. Od toga je na transfere opštinama za razvoj socijalnih usluga namijenjeno 1,62 miliona eura, dok je za izdržavanje štićenika u domovima planirano 6,72 miliona eura. Sredstva nijesu namijenjena samo za dnevne centre, već i za domove starih, prihvatilišta, skloništa i slično. U 2022. godini plan je bio 6,5 miliona eura, a izvršenje 3,55 miliona eura, transferi ka opštinama plan je bio 1,36 miliona eura, a izvršenje 0,76 miliona eura, dok je u 2023. godini plan bio 5,56 miliona eura, izvršenje je bilo isto toliko, za transfere opštinama plan je bio 1,61 milion eura, a izvršenje 1,18 miliona eura. Za 2024. godinu planirano je 6, 72 miliona eura.

Državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava Astrit Hoxha je informisao da je povodom konstatacija iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2023. godinu Vlada Crne Gore usvojila Pravilnik o sistematizaciji i unutrašnjoj organizaciji Ministarstva ljudskih i manjinskih prava koji uključuje organizacionu jedinicu Direktorat za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom. Već se pristupilo imenovanju v.d. rukovodioca te organizacione jedinice. Direktorat će pristupiti pripremi dvogodišnjeg Izvještaja o realizaciji Strategije za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom i promociju jednakosti 2022-2027, izradi Akcionog plana za realizaciju Strategije za 2024-2025, te pronalaženju najboljeg modela za izvještavanje o sprovođenju Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom, najprije formiranju Radne grupe koja bi sačinila Akcioni plan za sprovođenje preporuka iste.

Odluka o formiranju Savjeta za prava lica sa invaliditetom datira iz decembra 2021. godine, a strukturnim promjenama u Vladi, te tehničkim mandatom 43. saziva Vlade, revidiranje iste je izostalo, tako da će u najskorije vrijeme pristupiti formiranju istog.

Hoxha je istakao da se Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava ne bavi primarno zaštitom djece i nijesu nosioci strateških dokumenata koja se bave zaštitom djece i zaštitom djece od nasilja. Djeca iz ranjivih kategorija su uključena u strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana, zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom i promociju jednakosti, te realizaciju aktivnosti kroz finansiranje projekata nevladinih organizacija. Komisija za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija koji se odnose na unapređenje života djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju u 2023. godini izdvojila je sredstva u iznosu od 185.000 eura, a Komisija za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija u oblasti zaštite prava manjina na prošlogodišnjem konkursu finansirala je tri projekta za mlade u vrijednosti od 37.000 eura, dok je Komisija za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija iz oblasti zaštite prava Roma i Egipćana izdvojila 95.000 eura.

Državni sekretar u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Agron Ibrahim je saopštio da su Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisane usluge socijalne i dječje zaštite. U cilju unapređenja zaštite djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju uspostavljene su usluge dnevnog boravka koje pruža 20 pružalaca usluga u opštinama: Bijelo Polje, Nikšić, Pljevlja, Herceg Novi, Plav, Ulcinj, Cetinje, Berane, Mojkovac, Rožaje, Danilovgrad, Podgorica, Budva, Golubovci, Tivat, u sklopu Dječjeg doma “Mladost” u Bijeloj i u sklopu Resursnog centra za sluh i govor “Dr Peruta Ivanović” u Kotoru. Ministarstvo rada i socijalnog staranja finansijski participira u ovoj usluzi i mjesečno po korisniku plaća iznos od 250 eura. Uspostavljena je i usluga dnevnog boravka za djecu sa problemima u ponašanju koju pružaju tri pružaoca usluga i to dva na teritoriji Glavnog grada Podgorica i jedan na teritoriji opštine Nikšić. Uspostavljeno je 18 dnevnih boravaka za odrasla i stara lica i odrasla i stara lica sa invaliditetom u: Nikšiću, Danilovgradu, Mojkovcu, Plavu, Cetinju, Rožajama, Bijelom Polju, Petnjici, Pljevljima, Risnu, Baru i Kolašinu. Ministarstvo rada i socijalnog staranja finansijski participira u ovoj usluzi i mjesečno plaća iznos od 250 eura po korisniku. Za uslugu pomoć u kući djetetu sa smetnjama i teškoćama u razvoju licencirana su tri pružaoca usluge i ista se pruža u Pljevljima, Žabljaku, Bijelom Polju i Podgorici. Za uslugu pomoć u kući odraslom i starom licu sa invaliditetom licencirano je šest pružalaca usluge i pokrivene su sve opštine u Crnoj Gori.

Tokom 2023. godine usluge dnevnih centara koristilo je 353 djece. U dnevnim centrima za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju, osim usluge dnevnog boravka koja je iz oblasti socijalne i dječje zaštite, pružaju se i druge usluge iz oblasti zdravstva i prosvjete, kao što su rad sa logopedom, fizikalna terapija, pomoć djeci i mladima u savladavanju školskog gradiva, korišćenje asistivne tehnologije. Uočava se da su pojedini dnevni centri pored usluge dnevnog boravka dobili licencu za usluge savjetovanja, što nagovještava težnju da se ove ustanove pozicioniraju i budu prepoznate kao centri za pružanje različitih usluga podrške usmjerenih ka osnaživanju porodica koje imaju člana sa teškoćama u razvoju. Ciljna grupa ka kojoj je usmjerena usluga savjetovanja su djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju. Skoro svi dnevni centri posjeduju senzorne sobe u kojima tretmane sprovode stručnjaci koji su pohađali specijalnu obuku. Dnevni centri u Bijelom Polju, Nikšiću i Cetinju posjeduju Montessori kabinet. Većina dnevnih centara ima ili nastoji da uvede dodatnu opremu za rad radi pružanja usluga iz nadležnosti drugih resora, kao što su zdravstvo i prosvjeta, što zahtijeva uključivanje ovih resora u finansiranje rada dnevnih centara kako bi se obezbijedila najbolja zaštita djece i mladih sa smetnjama i teškoćama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom, a takođe i finansijska održivost dnevnih centara. Dnevni centri se sve više usmjeravaju na rad sa djecom sa kombinovanim i višestrukim smetnjama u razvoju, a krajnji cilj je da sva djeca budu uključena u obrazovni sistem.

Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju mogu koristiti prava iz osnovnih materijalnih davanja u oblasti socijalne i dječje zaštite, kao što su dodatak za njegu i pomoć, lična invalidnina, pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama, pri čemu ovo pravo imaju djeca i mladi koji su otvorili pravo na vaspitanje i obrazovanje i isto podrazumijeva troškove prevoza i smještaja u ustanovu. Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u 2023. godini na poziciji transferi ustanovama za finansiranje usluga socijalne i dječje zaštite opštinama opredijelilo 1.616.345 eura koliko je planirano i u ovoj godini.

Članom 154 stav 2 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisano je da se sredstva za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite obezbjeđuju u budžetu države i budžetu opštine, a takođe je propisano da se budžetom opštine mogu obezbijediti sredstva za usluge socijalne i dječje zaštite kao što su pomoć u kući, smještaj u prihvatilištu/skloništu, stanovanje za socijalno ugrožena lica i druge usluge u skladu sa materijalnim mogućnostima. U prethodnom periodu lokalne samouprave su bile dužne da donesu lokalne planove socijalne i dječje zaštite kako bi Ministarstvo rada i socijalnog staranja moglo izvršiti transfer sredstava za finansiranje usluga. Kako u lokalnim planovima lokalnih samouprava nijesu jasni kriterijumi koji su propisani Pravilnikom o visini sredstava za razvoj, odnosno finansiranje usluga socijalne i dječje zaštite, Ministarstvo rada i socijalnog staranja nije imalo zakonskog osnova da izvrši finansijski transfer lokalnim samoupravama. Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u prethodnom periodu finansiralo usluge socijalne i dječje zaštite putem javnog poziva i u okviru projekta sa UNDP-ijem.

U vezi sa preporukama iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremili eksperti angažovani od strane UNICEF-a državni sekretar Ibrahimović je istakao sledeće: intenziviranje saradnje Ministarstva prosvjete i Ministarstva rada i socijalnog staranja radi jasnog definisanja standarda rada i procesa finansiranja dnevnih centara u cilju njihove veće podrške inkluzivnom obrazovanju zbog epidemiološke situacije nije bilo moguće realizovati. U vezi sa preporukom da u dnevnim centrima ne bude miješanja djece sa smetnjama u razvoju i odraslih osoba sa invaliditetom ili da se ta praksa svede na najmanju moguću mjeru napomenuo je da su svjesni da takvo stanje nosi brojne rizike tako da je preporuka realizovana kako bi se ispoštovali međunarodni standardi. U cilju poboljšanja usluga na nivou lokalne zajednice u 2021. godini realizovan je projekat saradnje vrtića i osnovnih škola sa dnevnim centrima u opštinama Kotor, Pljevlja i tadašnjoj Gradskoj opštini Golubovci. Takođe, putem Akcionog plana za implementaciju Strategije razvoja inkluzivnog obrazovanja sprovedena je procjena međusektorske saradnje dnevnih centara, škola, resursnih centara i drugih servisa dostupnih u zajednici i razvijen je plan saradnje.

Realizuje se projekat Ministarstva rada i socijalnog staranja sa UNDP-ijem koji se odnosi na razvoj kapaciteta za pružanje usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori. Projekat se implementira od decembra 2013. do decembra 2024. godine, a ukupan budžet do kraja 2024. godine iznosi više od 4,1 milion američkih dolara. U decembru 2022. godine Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u saradnji sa Kancelarijom

UNDP-ija u Crnoj Gori ponovo pokrenulo usluge dnevnog boravka za odrasla i stara lica sa invaliditetom, a inicijalan period pružanja usluga bio je od 9. decembra 2022. do 31. decembra 2023. Ovdje spada 12 dnevnih boravaka u deset opština širom Crne Gore. U okviru komponente koja se odnosi na izgradnju i unapređenje objekata socijalne i dječje zaštite izrađen je glavni projekat za rekonstrukciju objekta za potrebe dnevnog boravka za stara lica i male grupne zajednice u opštini Berane, a Ministarstvo rada i socijalnog staranja je uz podršku Kancelarije UNDP-ija u Crnoj Gori iniciralo postupak izračunavanja cijene socijalne i dječje zaštite sa fokusom na usluge u zajednici, za šta je angažovana konsultantska kuća. Izrađena je metodologija za pet usluga u oblasti socijalne i dječje zaštite.

U narednom periodu Ministarstvo rada i socijalnog staranja planira da sprovede aktivnosti na razvoju usluga u sistemu socijalne zaštite, jer usluge treba u najvećem stepenu da odgovore na potrebe korisnika, uz poštovanje njihovih ljudskih prava i dostojanstva i da budu jednako dostupne svim korisnicima u sredinama u kojima žive, kao i da se korisniku omogući izbor usluga i pružalaca usluga koje bi se obezbjeđivale u kontinuitetu.

Generalna direktorica Direktorata za visoko obrazovanje, učenički i studentski standard u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija Dragana Četković je upoznala sa aktivnostima Ministarstva u ovoj oblasti i istakla da je jedna od važnih obaveza sveobuhvatnije uključivanje svih ranjivih kategorija i lica sa invaliditetom u sistem obrazovanja. Ministarstvo je nastavilo proces unapređenja i koordinisanja sistema podrške djeci sa posebnim obrazovnim potrebama. U partnerstvu sa Kancelarijom UNICEF-a u Crnoj Gori 2022. godine su pilotirali model dodatne stručne pomoći kroz saradnju centara za dnevni boravak i vrtića i škola u opštinama Pljevlja, Kotor i Gradskoj opštini Golubovci. Ovakav model uveden je u još osam centara za dnevni boravak i sada se primjenjuje u 11 opština. Koncept se zasniva na preuzimanju djeteta iz vrtića ili škole i dovođenju u dnevni centar na tretmane. Na ovaj način obezbijeđena je podrška za 218 djece iz 11 predškolskih ustanova i 18 osnovnih škola. Ovaj vid rada promovisali su Vladi i Savjetu za prava djeteta i preporučili ga kao resurs i ugledni model, a predviđen je i novim Individualno razvojnim obrazovnim planom.

U Centru za dnevni boravak u Kotoru sprovedena je dvodnevna obuka na temu „Rana intervencija, intenzivna interakcija, asistivna tehnologija“ koja je obuhvatila 30 učesnika, a u Resursnom centru u Podgorici pet obuka za 173 učesnika na temu „Asistivna tehnologija u radu sa djecom sa tjelesnim, kombinovanim i smetnjama vida“. Kroz program „Ka podržanom razvoju i inkluzivnim kompetencijama“, koji je podržao UNICEF, za delegirane pedijatre i patronažne sestre realizovali su savjetovanje na temu „Model i forme rane intervencije“. Savjetovanje je organizovano za polaznike iz opština: Tivat, Cetinje, Ulcinj, Bijelo Polje, Podgorica, Nikšić, Rožaje, Kotor, Golubovci, Pljevlja i Berane. Takođe, u saradnji sa UNICEF-om, Ministarstvom zdravlja i Udruženjem psihologa Crne Gore pilotiran je program „Podrška porodično orijentisanim uslugama rane intervencije u lokalnim zajednicama“ u Kotoru i Bijelom Polju. Sprovedeno je preliminarno istraživanje, organizovane su četiri obuke i formirani su timovi koji su radili sa 60 porodica. Program obuke akreditovan je od strane Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu, materijal za akreditaciju podnijet je i Zavodu za školstvo, a Resursni centar Podgorica redovno sprovodi ovaj koncept. Realizovana je obuka „Rana intervencija - Podsticanje razvoja djevojčica i dječaka sa smetnjama i razvojnim rizikom“ kojom je obuhvaćeno 50 nastavnika i stručnih saradnika iz ustanova predškolskog i osnovnoškolskog obrazovanja.

Zaključila je da Strategija ranog razvoja djeteta predviđa ciljne aktivnosti koje se odnose na podršku i razvoj kompetencija i Ministarstvo će preduzeti sve neophodne mjere iz svog djelokruga, s akcentom na afirmativne normative, kontinuirane obuke nastavnog kadra i odgovorniji pristup inkluzivnom obrazovanju i vaspitanju.

Ana Kulić Ratković, v.d. direktorica Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu je predstavila ključne podatke sadržane u kvalitetnom i sadržajnom Izvještaju o radu dnevnih boravaka za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju za 2022. godinu, sa osvrtom na Zaključke Skupštine Crne Gore, koji je Zavod sačinio postupajući po Zaključku Skupštine Crne Gore.

Uslugu dnevnog boravka pruža 17 dnevnih centara lociranih u 16 opština, čiju uslugu je krajem 2022. godine koristilo 375 korisnika, od čega su 239 lica, odnosno 63,7% djeca (do 18 godina), 94 lica ili 25,1% mlade osobe (od 18 do 26 godina) i 42 lica ili 11,2% odrasle osobe (iznad 27 godina). Pripadnici muškog pola su činili 62% od ukupnog broja korisnika. Prema podacima dobijenim od dnevnih centara koji uslugu pružaju i odraslim korisnicima (dnevni centri u Cetinju, Nikšiću, Pljevljima i Bijelom Polju - pilot projekat), u grupama ovih korisnika dominiraju oni koji su ovu uslugu koristili i na mlađim uzrastima. Kada su u pitanju novi korisnici koji u mlađim uzrastima, odnosno prije navršenih 27 godina nijesu koristili ovu uslugu, samo Dnevni centar u Cetinju nije imao novih korisnika, dok ostali navode da imaju i novih korisnika koji ranije nijesu koristili njihovu uslugu. Od 13 dnevnih centara koji aktuelno ne pružaju usluge odraslim korisnicima, većina procjenjuje da postoji potreba za organizacijom usluge dnevnog boravka i za odrasle korisnike. Naveli su da sedam dnevnih centara ima potrebu i planira uspostavljanje ove usluge, u tri dnevna centra je već pokrenuta procedura, dok četiri nemaju u planu uspostavljanje ove usluge.

Tokom 2022. godine u dnevnim centrima bilo je angažovano 257 zaposlenih od čega 82 stručna radnika, 53 stručna saradnika i 122 saradnika. U strukturi stručnih radnika najviše je psihologa koji čine 30% ukupnog broja stručnih radnika zaposlenih u dnevnim centrima nakon čega su socijalni radnici koji sa psiholozima čine više od polovine stručnih radnika u ovim ustanovama. Dnevni centri ostvaruju najbolju saradnju sa školama, vrtićima i drugim dnevnim centrima i ova saradnja na skali od 1 do 4 ocijenjena je sa 3. U podacima dostavljenim Zavodu, iz dnevnih centara uglavnom ističu da se njihova saradnja sa školama i vrtićima ogleda u zajedničkoj izradi Individualnih planova rada i usaglašavanju Individualno razvojno-obrazovnih programa. Međusobna saradnja dnevnih centara je veoma značajna za unapređenje njihovog rada, jer bi dobri primjeri iz prakse pojedinih dnevnih centara, pogotovo onih koji duže vrijeme egzistiraju, pomogli drugim dnevnim centrima prilikom rješavanja aktuelnih pitanja. Na najnižem nivou, u poređenju sa drugim institucijama, ocijenjena je saradnja sa resursnim centrima, a iz pojedinih dnevnih centara su naveli da ovu saradnju i ne ostvaruju. Činjenica da ne sarađuju sa ovom ustanovom može se objasniti time da vjerovatno korisnici usluge dnevnog boravka mahom ne koriste uslugu resurnih centara. Iako je saradnja sa zdravstvenim ustanovama koje prate zdravstveno stanje korisnika dnevnih centara od velikog značaja, jedan broj dnevnih centara uopšte nema saradnju sa izabranim doktorima i doktorima specijalistima korisnika. Preporuka Zavoda je da svi dnevni centri uspostave tješnju saradnju sa doktorima specijalistima, a posebno sa doktorima opšte prakse. Sve obuke koje Zavod pruža dostupne su svim radnicima iz dnevnih centara. Na kraju 2022. godine 106 stručnih radnika iz dnevnih centara pohađalo je 18 akreditovanih programa obuka Zavoda, a 20 stručnih radnika je prošlo kroz supervizijsku podršku.

Direktor Instituta za javno zdravlje Crne Gore prof. dr Dragan Laušević je saopštio da je Institut za javno zdravlje 4. maja 2021. godine potpisao sa UNDP-ijem Ugovor o implementaciji projektnih aktivnosti u okviru projekta "Reforma sistema vještačenja invaliditeta", a u planiranom vremenskom periodu uspješno je koordinirao izradu nacrtu liste tjelesnih oštećenja i liste funkcionalnih sposobnosti, te dva upitnika za procjenu funkcionisanja (za djecu i odrasle). Implementacija aktivnosti podrazumijevala je uključivanje velikog broja realizatora iz različitih sektora neophodnih za ostvarivanje ciljeva kompleksnog reformskog procesa vještačenja invaliditeta. Polazeći od činjenice da se reforma navedenog sistema odnosi na pet sektora (socijalna zaštita, zapošljavanje, penzijsko-invalidsko osiguranje, boračka zaštita i obrazovanje), te da je neophodno aktivno uključiti osobe sa invaliditetom u proces dizajniranja budućih rješenja, kao i da je kriterijumima potrebno obuhvatiti kako medicinske, tako i aspekte funkcionisanja, odnosno potrebe za podrškom u svakodnevnom funkcionisanju, Institut za javno zdravlje je prepoznat kao partner koji može na najbolji način omogućiti učešće svih zainteresovanih strana. Usvajanje jedinstvenih kriterijuma za vještačenje invaliditeta treba da omogućiti da se prethodni prilično stresni proces smanji na što je manji broj obaveznih mjera za pripadnike navedene ranjive populacione grupe, jer je sadašnji sistem procjene i vještačenja invaliditeta u Crnoj Gori vrlo složen, nekoordinisan i zasnovan na zastarjelom medicinskom modelu, sa više od 35 komisija koje funkcionišu unutar pet sektora. Svaki sektor ima sopstvene komisije i kriterijume na osnovu kojih odlučuje o pravima po osnovu invaliditeta. U praksi to često dovodi do diskriminacije u postupku odlučivanja o određenim pravima po osnovu invaliditeta i situacija koje vode socijalnoj isključenosti osoba sa invaliditetom.

Reforma sistema procjene invalidnosti zasnovana na primjeni nove metodologije koja je definisana kroz planirane projektne aktivnosti, a koja se oslanja na poštovanje ljudskih prava i primjeni odgovarajućih normativnih rješenja, treba da olakša osobama sa invaliditetom pristup svim pravima iz oblasti materijalnih davanja, kao i usluga koje su im namijenjene.

U planiranom vremenskom periodu zaposleni u Institutu su uspješno koordinirali izradu nacrtu liste tjelesnih oštećenja i liste funkcionalnih sposobnosti, te dva upitnika za procjenu funkcionisanja (za djecu i odrasle). Rad na izradi pomenutih upitnika vezanih za potrebe osoba sa invaliditetom je u završnoj fazi, ali će biti finalizovan tek po usvajanju konačnog teksta zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, čijom izradom koordinira Ministarstvo rada i socijalnog staranja.

Generalna sekretarka Zajednice opština Crne Gore Mišela Manojlović je saopštila da opštine obavezuje Zakon o lokalnoj samoupravi i da one učestvuju u pružanju usluga socijalne i dječje zaštite u skladu sa svojim mogućnostima. Opštine su u fazi izgradnje i uspostavljanja dnevnih centara utrošile oko 3 miliona eura kroz učešće u izgradnji objekata, vrijednost ustupljenog zemljišta i naknadu za komunalno opremanje građevinskog zemljišta, a za troškove dnevnih centara u protekle tri godine oko 6 miliona eura. Od 2019/2020. godine opštine su izložene različitim udarima po pitanju finansija zbog neadekvatnih i neprilagođenih zakonskih rješenja kojima se ukidaju ili smanjuju njihovi prihodi ili se sprečava povećanje u različitim oblastima. Prema podacima iz 2022. godine, godišnji trošak lokalnih samouprava za ostvarivanje funkcije dnevnih centara je 2.712.274 eura. Zajednica opština Crne Gore je uspostavila saradnju sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja i ušla u pregovore o načinu finansiranja troškova dnevnih centara. Tokom 2023. godine izvršili su analizu ukupnih mjesečnih i godišnjih troškova i utvrđeno je da taj trošak po korisniku iznosi oko 900 eura na mjesečnom nivou. Uslijedilo je povećanje participacije Ministarstva sa 150 na 250 eura mjesečno po korisniku, ali razlika do iznosa od 900 eura i dalje je problematična većini opština iz razloga što je 18 opština neodrživo, korisnice su Egalizacionog fonda i dolaze u situaciju da ne mogu da isplaćuju bruto zarade za sopstvene zaposlene, već su u reprogramu poreskih dugova. Stoga je sve ovo, uz najbolju volju i želju opština, neodrživa konstrukcija za koju se mora naći održivo rješenje. Ministarstvo rada i socijalnog staranja nije bilo u mogućnosti da definiše i opredijeli iznos participacije za opštine iz razloga što nije usvojen pravilnik, odnosno adekvatna metodologija. Manojlovićka je saopštila da su na izradi izmjena Pravilnika radili cijele prethodne godine, zajedno sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja i da su zahtijevali mnogo veću participaciju države, jer je to izvorna nadležnost države. Stoga Ministarstvo rada i socijalnog staranja treba da uredi ova pitanja posebnim Pravilnikom kojim će utvrditi metodologiju i izvore finansiranja i kojim će se participacija opština svesti na maksimalno 30% ukupnih troškova kako bi opštine mogle da pružaju druge usluge za koje postoji potreba u lokalnoj zajednici, a ne da većinu sredstava ulažu u dnevne centre. Naglasila je da je ovo jedan od prioritetnih zahtjeva većine opština, dok su Glavni grad Podgorica i opštine u južnom regionu održive opštine koje mogu da finansiraju ove troškove. Ukazala je na iskustva iz regiona gdje se praktikuje povezivanje ustanova za djecu sa smetnjama u razvoju sa ustanovama koje se bave brigom o starima i djecom bez roditeljskog staranja, čime se značajno smanjuju i troškovi neophodni za funkcionisanje ovih ustanova. Apelovala je da se hitno pristupi dovršavanju rada na pravilniku koji će stvoriti osnov da država preuzme veći dio troškova. Takođe, Ministarstvo zdravlja treba da preuzme troškove zdravstvenog osoblja u dnevnim centrima, a treba uvesti i određene stimulativne mjere za zapošljavanje osoblja u manjim opštinama kako bi se ova usluga koja je veoma značajna za jednu od najranjivijih kategorija naših sugrađana mogla izvršavati na najbolji mogući način.

Postavljena su sledeća pitanja:

1. S obzirom da se djeca iz romsko-egipćanske populacije suočavaju sa problemom ugovorenih dječjih brakova da li su opredijeljena posebna sredstva za izgradnju centra za djecu žrtve dječjih ugovorenih brakova?
2. U koliko gradova se planira otvaranje centara za rani razvoj tokom 2024. godine i da li je planirano da se ove godine realizuje plan integracije dnevnih centara u sistem podrške ranoj intervenciji?
3. Da li je Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija razmatralo potrebu da se izvrši analiza primjene Pravilnika o načinu, uslovima i postupku za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama i mogućnost njegove izmjene u dijelu koji se odnosi na proširivanje ograničenog broja smetnji, jer se u praksi dešava da se javljaju roditelji djece koja imaju smetnju koja nije prepoznata Pravilnikom i imaju potrebu za asistentom u nastavi, ali ne mogu da ga dobiju?
4. Da li Ministarstvo rada i socijalnog staranja i Ministarstvo finansija planiraju da preduzmu aktivnosti na izgradnji domova za stare u pojedinim opštinama tokom ove godine?
5. Da li se razmišlja o povećanju kapaciteta postojećih dnevnih centara za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju?
6. Da li je Ministarstvo zdravlja preduzelo aktivnosti na povećanju broja specijalizovanih stručnih radnika za podršku rehabilitaciji djece sa smetnjama u razvoju: dječjih neurologa, dječjih hirurga, specijalista za rehabilitaciju dječje fizikalne medicine, dječjih fizioterapeuta, dječjih psihologa i posebno dječjih psihijatara? *(Zaključak 20)*
7. Da li postoji mogućnost prekogranične saradnje u okviru koje bi iz regiona, posebno iz Srbije, u Crnu Goru dolazili gostujući ljekari, jer su naši građani često prinuđeni da svoju djecu vode na dijagnostiku u Beograd, što mnogo košta i roditelje i državu, a najviše dijete koje je istrgnuto iz svog prirodnog okruženja?
8. Koje aktivnosti je Ministarstvo rada i socijalnog staranja preduzelo na ubrzanju reforme sistema socijalne i dječje zaštite, u skladu sa preporukama Komiteta Ujedinjenih nacija za prava djeteta i međunarodnim standardima? *(Zaključak 14)*
9. Koje aktivnosti su preduzete na usklađivanju zakona i politika sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom? *(Zaključak 15)*
10. Da li je usvojen Akcioni plan za implementaciju preporuka sadržanih u Analizi intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori i ukoliko nije, iz kojih razloga isti nije usvojen? *(Zaključak 3)*
11. Koje aktivnosti su preduzete na uspostavljanju registra osoba sa invaliditetom, odnosno konsolidovane baze podataka o djeci sa smetnjama u razvoju? *(Zaključak 5)*
12. Da li je Ministarstvo finansija uspostavilo procedure sufinansiranja integrisanih međusektorskih usluga za djecu sa smetnjama u razvoju sa međuministarskog i lokalnog nivoa i ako nije, da li namjerava to uraditi? *(Zaključak 11)*
13. Ako je urađeno ocjenjivanje inkluzivnog obrazovanja, kakve su ocjene inkluzivnog obrazovanja u Crnoj Gori i koji su benefiti tog procesa?
14. Koje aktivnosti su preduzele nadležne institucije na širenju spektra usluga koje dnevni centri mogu pružati? Šta je preduzeto na povećanju raznovrsnosti spektra usluga i pružalaca usluga socijalne i dječje zaštite zasnovanih na porodici i zajednici u smislu kapaciteta, broja dostupnih mjesta i geografske distribucije? *(Zaključak 12)*
15. Imajući u vidu povećanje broja djece sa autizmom (oko 70 u Nikšiću) i namjeru da se otvori Centar za autizam koji će biti još jedna ustanova koja će mnogo značiti ne samo za Nikšić, nego i šire, jer može da preraste u regionalni centar, čime bi se značajno smanjili troškovi porodica koje u tu svrhu odlaze van Crne Gore, kakav je stav nadležnih institucija, prvenstveno Ministarstva zdravlja i Ministarstva rada i socijalnog staranja, po ovom pitanju?

16. Koliko finansijskih sredstava se na godišnjem nivou izdvaja iz državnog budžeta za usluge socijalne i dječje zaštite i na koji način se vrši prioritizacija koje usluge u domenu socijalne i dječje zaštite će se podržati i koliki iznos od državnih sredstava, sredstava koja se opredjeljuju za finansiranje projekata nevladinih organizacija i sredstava Evropske unije se opredjeljuje za djecu sa smetnjama u razvoju? (*Zaključak 10*)
17. Koja od zemalja u našem okruženju ima zakon o jedinstvenom vještačenju invaliditeta i kakva su njihova dostignuća, odnosno šta su korisnici i sistem dobili usvajanjem tog zakona?

U raspravi su učestvovali: izvršna direktorica NVO Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore Marina Vujačić, predstavnik NVO „Građanska alijansa“ Ljubica Smolović, predsjednik Upravnog odbora Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa smetnjama i teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ Slobodan Vuković, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava i sloboda u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava Mirjana Pajković, predstavnik NVO „Zračak nade“ Svetlana Dujović, direktor Dnevnog centra za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju „Tisa“ u Bijelom Polju Ensad Omerović, sekretarka Odbora za društvene djelatnosti Zajednice opština Crne Gore Ivana Nedović, načelnica Odjeljenja za razvoj i stručnu podršku u Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu Dragana Pešić, doktorantkinja socijalnog rada Violeta Golubović, poslanici Mirsad Nurković, Jelenka Adrić, Anđela Vojinović, Armen Šehović, Vaso Obradović, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Mijušković, ministar finansija Novica Vuković, generalna direktorica Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Mersida Aljićević, državni sekretar u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Agron Ibrahimović, ministar zdravlja dr Vojislav Šimun, direktor Instituta za javno zdravlje Crne Gore prof. dr Dragan Laušević, zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković i samostalna savjetnica u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija Aleksandra Kuč.

Tokom rasprave iskazani su stavovi i mišljenja koji se mogu rezimirati na sledeći način:

- još uvijek nemamo analizu efekata usluge dnevnog boravka;
- postoje problemi koji se tiču kapaciteta dnevnih centara, jer u pojedinim dnevnim centrima korisnici imaju rješenja, ali ne koriste usluge, dok drugi koji su na listi čekanja ne mogu dobiti rješenje za korišćenje te usluge, pa bi trebalo ispitati zašto neki korisnici u dugom vremenskom periodu ne koriste uslugu dnevnog centra;
- dnevni centri se ne bi smjeli koristiti za zapošljavanje nestručnog i needukovanog kadra;
- zaposleni u dnevnim centrima nijesu kolektivnim ugovorom vezani ni za jednu djelatnost i imaju problem kad je u pitanju usklađivanje koeficijenata za zarade zbog čega imaju manja primanja od mnogih zaposlenih u lokalnoj samoupravi i državnoj upravi;
- bilo bi značajno obezbijediti dodatne obuke za zaposlene u svim dnevnim centrima, jer se preko Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu za sada realizuju osnovne neophodne obuke;
- u dnevnim centrima se radi veoma dobar posao, ali se moraju promijeniti standardi i normativi, jer se moraju razdvojiti normativi za djecu, mlade, odrasle i stare, a isti se moraju razdvojiti i po stepenu podrške;
- dnevni centri su dugi niz godina doprinosili prevenciji institucionalizacije, jer da njih nije bilo dosta osoba sa invaliditetom bi boravilo u ustanovama;
- ima sredina u kojima ne postoje drugi servisi koji bi pomogli djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama, osim dnevnih centara za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju, zbog čega je neophodno raditi na razvoju usluga u zajednici;
- djeci sa smetnjama u razvoju treba obezbijediti usluge u njihovoj lokalnoj sredini;
- roditelji djece sa smetnjama u razvoju sve informacije treba da dobiju na jednom mjestu, kao što je centar za socijalni rad ili dom zdravlja i da se tu upoznaju sa svim pravima i povlasticama koje dobijaju od državnih i lokalnih ustanova;
- roditeljima djece sa smetnjama u razvoju značajna bi bila besplatna psihološka podrška, a poželjna bi bila onlajn aplikacija putem koje bi u slučaju potrebe mogli da kontaktiraju stručna lica;

- predstavnici dnevnih centara su, u poređenju sa ranijim periodom, sada zadovoljni finansijskim sredstvima s aspekta održivosti usluge, ali kada je u pitanju kvalitet, ističu da iznos sredstava za rad dnevnih centara treba uvećati;
- opštine izdvajaju značajna sredstva za dnevne centre za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju, što ih ograničava u razvoju novih usluga na lokalnom nivou;
- ukoliko se ostale ustanove, kao što su vrtići i škole ne povežu sa dnevnim centrima, može se doći u situaciju da pojedini dnevni centri nestaju, jer neće imati korisnika iz razloga što nemaju ranu intervenciju i ne obezbjeđuju dodatnu stručnu podršku;
- potrebno je donijeti pravilnik kojim će se utvrditi precizna cijena koštanja usluge po djetetu, kao i jasni načini finansiranja dnevnih centara, s obzirom da je Radna grupa pripremala nacrt pravilnika o cijenama usluga, ali isti nije usvojen;
- dodatna stručna podrška za korisnike koji nakon vrtića i škole dolaze u dnevne centre još uvijek nije normativno definisana, nego se svodi na dobru praksu;
- država bi trebalo da se uključi u dio koji se tiče finansiranja za lica starija od 27 godina;
- još uvijek nijesu doneseni svi pravilnici iako je Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti usvojen 2013. godine;
- potrebno je revidirati zakonodavstvo iz oblasti zdravstva, uključujući i dio koji se odnosi na ranu intervenciju, jer ona u zakonu nije definisana na način usklađen sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom;
- iako država ne izdvaja malo sredstava za nevladin sektor u oblasti invalidnosti, na konkursima za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama koje raspisuje resorna ministarstva pojavljuju se fiktivne organizacije kad je u pitanju oblast invalidnosti kojima se opredjeljuju sredstva;
- stanovanje uz podršku ne postoji u Crnoj Gori, a veoma je važno za odrasla lica sa invaliditetom;
- potrebno je razvijati predah hraniteljstvo;
- rana intervencija u Crnoj Gori i dalje se sprovodi u okviru pilot projekta u Bijelom Polju i Kotoru iako je usvojena Strategija o ranom razvoju djeteta;
- treba pronaći adekvatan način za zadovoljenje potreba djece sa autizmom, ali i njihovih roditelja;
- potrebno je prilagoditi uslove za odlazak u penziju roditelja djece sa smetnjama u razvoju, jer trenutno zakonsko rješenje nalaže 20 godina radnog staža kao uslov za prijevremenu penziju i dodjeljuje im se minimalni iznos penzije i
- predmetni nastavnici nijesu dovoljno edukovani za rad sa djecom sa smetnjama u razvoju, zbog čega je neophodno dodatno jačati psihološko-pedagošku službu.

Nakon petosatne rasprave, može se zaključiti da nadležne institucije, a prvenstveno Ministarstvo rada i socijalnog staranja koje je, shodno nadležnosti, ključno u ovoj oblasti, nijesu realizovale Zaključke Skupštine Crne Gore donesene 2022. godine.

Predstavnici nadležnih institucija dali su uopštene i neprecizne odgovore, a poslanici i ostali učesnici sjednice koji su postavili pitanja izrazili su nezadovoljstvo datim odgovorima. Predstavnici institucija su najavili da će se rješavanjem većine ukazanih problema baviti u okviru pripreme novog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti čije usvajanje se očekuje u IV kvartalu ove godine. Takođe, ukazali su da će se određena pitanja riješiti donošenjem zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta i strategije deinstitutionalizacije koja se očekuje u IV kvartalu ove godine.

Odbor očekuje da će na narednoj sjednici koja će biti posvećena ovoj temi dobiti konkretne podatke od nadležnih institucija i da će biti realizovano mnogo više aktivnosti u cilju unapređenja položaja djece sa smetnjama u razvoju, kao i da će se pokazati odgovorniji odnos prema obavezama utvrđenim Zaključcima Skupštine Crne Gore koji su usvojeni jednoglasno od strane tada prisutnog 71 poslanika Skupštine.

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova „za”) odlučio da predloži Skupštini da, povodom Kontrolnog saslušanja ministra zdravlja, ministra finansija, zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, predstavnika Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, direktora Instituta za javno zdravlje Crne Gore, v. d. direktorice Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu i generalne sekretarke Zajednice opština Crne Gore na temu „*Praćenje realizacije Zaključaka Skupštine Crne Gore donesenih povodom razmatranja Predloga zaključaka Odbora za ljudska prava i slobode sa kontrolnog saslušanja ministra rada i socijalnog staranja (predstavnik Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu "Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. godine na temu "Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori" i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a", objavljenih u "Službenom listu Crne Gore", broj 84/22 od 1. avgusta 2022. godine*”, održanog 21. februara 2024. godine, usvoji sledeće

ZAKLJUČKE:

1. Skupština Crne Gore zaključuje da nadležne institucije i organi nijesu pokazali očekivanu odgovornost i posvećenost realizaciji Zaključaka Skupštine Crne Gore, objavljenih u “Službenom listu Crne Gore”, broj 84/22 od 1. avgusta 2022. godine.
Skupština uvažava nezadovoljstvo koje su poslanici i ostali učesnici Kontrolnog saslušanja izrazili odgovorima predstavnika nadležnih institucija koji su uglavnom dali uopštene i neprecizne odgovore na postavljena pitanja.
Najava da će se rješavanjem većine ukazanih problema baviti u okviru pripreme novog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti čije usvajanje se očekuje u IV kvartalu ove godine, iz ugla proteklog vremena u kojem se bavilo ovom temom, je upitna.
Stoga Skupština zaključuje da predstavnici nadležnih institucija, a prvenstveno Ministarstva rada i socijalnog staranja koje je, shodno nadležnosti, ključno u ovoj oblasti, u petosatnoj raspravi nijesu pružili valjane informacije koje bi ukazivale na pokušaj realizacije Zaključaka Skupštine Crne Gore usvojenih 2022. godine.
Skupština smatra da se ne smije dozvoliti ovolika inertnost, jer je naš sistem suviše mali da bi prepoznavali probleme u prošlom vijeku, a rješavali ih u narednom.
2. Imajući u vidu navedeno, kao i da Zaključci nijesu realizovani, Skupština poziva nadležne subjekte da sa dužnom pažnjom i ozbiljnijim pristupom, u što je moguće kraćem roku, preduzmu aktivnosti na realizaciji Zaključaka Skupštine Crne Gore, objavljenih u “Službenom listu Crne Gore”, broj 84/22, kao i na realizaciji ovih zaključaka i rješavanju svih uočenih problema u cilju poboljšanja položaja djece sa smetnjama u razvoju.
3. Skupština konstatuje da uslugu dnevnog boravka pruža 17 dnevnih centara lociranih u 16 opština, čiju uslugu je krajem 2022. godine koristilo 375 korisnika, od čega su 239 lica, odnosno 63,7% djeca (do 18 godina), 94 lica ili 25,1% mlade osobe (od 18 do 26 godina) i 42 lica ili 11,2% odrasle osobe (iznad 27 godina). Pripadnici muškog pola su činili 62% od ukupnog broja korisnika. Prema podacima dobijenim od dnevnih centara koji uslugu pružaju i odraslim korisnicima (dnevni centri u Cetinju, Nikšiću, Pljevljima i Bijelom Polju - pilot projekat), u grupama ovih korisnika dominiraju oni koji su ovu uslugu koristili i na mlađim uzrastima. Kada su u pitanju novi korisnici koji u mlađim uzrastima, odnosno prije navršenih 27 godina nijesu koristili ovu uslugu, samo

Dnevni centar u Cetinju nije imao novih korisnika, dok ostali navode da imaju i novih korisnika koji ranije nijesu koristili njihovu uslugu. Od 13 dnevnih centara koji aktuelno ne pružaju usluge odraslim korisnicima, većina procjenjuje da postoji potreba za organizacijom usluge dnevnog boravka i za odrasle korisnike. Navedeno je da sedam dnevnih centara ima potrebu i planira uspostavljanje ove usluge, u tri dnevna centra je već pokrenuta procedura, dok četiri nemaju u planu uspostavljanje ove usluge.

4. Skupština je upoznata da je tokom 2022. godine u dnevnim centrima bilo angažovano 257 zaposlenih od čega 82 stručna radnika, 53 stručna saradnika i 122 saradnika. U strukturi stručnih radnika najviše je psihologa koji čine 30% ukupnog broja stručnih radnika zaposlenih u dnevnim centrima nakon čega su socijalni radnici koji sa psiholozima čine više od polovine stručnih radnika u ovim ustanovama. Dnevni centri ostvaruju najbolju saradnju sa školama, vrtićima i drugim dnevnim centrima i ova saradnja na skali od 1 do 4 ocijenjena je sa 3. U podacima dostavljenim Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu, iz dnevnih centara uglavnom ističu da se njihova saradnja sa školama i vrtićima ogleda u zajedničkoj izradi Individualnih planova rada i usaglašavanju Individualno razvojno-obrazovnih programa. Takođe, informisali su da je međusobna saradnja dnevnih centara veoma značajna za unapređenje njihovog rada, jer bi dobri primjeri iz prakse pojedinih dnevnih centara, pogotovo onih koji duže vrijeme egzistiraju, pomogli drugim dnevnim centrima prilikom rješavanja aktuelnih pitanja.
5. Skupština pohvaljuje Institut za javno zdravlje Crne Gore koji je u okviru projekta “Reforma sistema vještačenja invaliditeta” koji se realizuje u saradnji sa Fondom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), u skladu sa Ugovorom o implementaciji projektnih aktivnosti potpisanim u maju 2021. godine, u planiranom vremenskom periodu uspješno koordinirao izradu nacrtu liste tjelesnih oštećenja i liste funkcionalnih sposobnosti, te dva upitnika za procjenu funkcionisanja (za djecu i odrasle), što treba da doprinese izradi jedinstvene metodologije procjene i vještačenja osoba sa invaliditetom.
Skupština ocjenjuje da će se usvajanjem jedinstvenih kriterijuma za vještačenje invaliditeta omogućiti napredak i da će se prethodni prilično stresni proces smanjiti na što je moguće manji broj obaveznih mjera za pripadnike navedene ranjive populacione grupe, jer je sadašnji sistem procjene i vještačenja invaliditeta u Crnoj Gori vrlo složen, nekoordinisan i zasnovan na zastarjelom medicinskom modelu, sa više od 35 komisija koje funkcionišu unutar pet sektora, pri čemu svaki sektor ima sopstvene komisije i kriterijume na osnovu kojih odlučuje o pravima po osnovu invaliditeta, što u praksi često dovodi do diskriminacije u postupku odlučivanja o određenim pravima po osnovu invaliditeta i situacija koje vode socijalnoj isključenosti osoba sa invaliditetom.
S druge strane, Skupština je u saznanju da se ni registar osoba sa invaliditetom, koji je jedan od važnih preduslova za kreiranje politika usmjerenih na poboljšanje položaja lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, ne može uspostaviti dok se ne usvoji zakon o jedinstvenom vještačenju invaliditeta kojim će se promijeniti pristup procjene invaliditeta i formirati jedinstveni centar za vještačenje invaliditeta čijim radom će se ukinuti sve postojeće komisije.
S obzirom na to da je Skupština upoznata da je rad Instituta za javno zdravlje Crne Gore na izradi pomenutih upitnika vezanih za potrebe osoba sa invaliditetom u završnoj fazi, ali će biti finalizovan tek po usvajanju konačnog teksta zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, čijom izradom koordinira Ministarstvo rada i socijalnog staranja, a čije utvrđivanje je planirano za IV kvartal ove godine,
Skupština poziva resorno Ministarstvo rada i socijalnog staranja da navedeni rok pomjeri za II kvartal kako bi se aktivnosti na izradi ovog predloga zakona ubrzale i predlozi zakona ušli u skupštinsku proceduru i bili usvojeni po hitnom postupku.

6. Imajući u vidu da dnevni centri za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju predstavljaju dobar model decentralizacije i deinstitucionalizacije sistema i važnu uslugu koja je od velike pomoći djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama, jer pružaju mnogo širu lepezu usluga od onih koje su definisane u okviru usluge dnevni boravak, ali da i dalje postoje određene nejasnoće u pogledu njihovog finansiranja kao i da ne postoji jasna metodologija za izračunavanje cijene koštanja usluge na kojoj se radi duže od 15 godina, niti jasno definisan model učešća države u finansiranju ovih usluga, Skupština poziva nadležne organe da odmah pristupe realizaciji Zaključka broj 6 Skupštine Crne Gore, objavljenog u “Službenom listu Crne Gore”, broj 84/22.
7. Skupština uvažava informacije Zajednice opština Crne Gore po kojim opštine obavezuje Zakon o lokalnoj samoupravi da one učestvuju u pružanju usluga socijalne i dječje zaštite u skladu sa svojim mogućnostima a koje su u fazi izgradnje i uspostavljanja dnevnih centara utrošile oko tri miliona eura kroz učešće u izgradnji objekata, vrijednost ustupljenog zemljišta i naknadu za komunalno opremanje građevinskog zemljišta, a za troškove dnevnih centara u protekle tri godine oko šest miliona eura, kao i da su od 2019/2020. godine opštine izložene različitim udarima po pitanju finansija zbog neadekvatnih i neprilagođenih zakonskih rješenja kojima se ukidaju ili smanjuju njihovi prihodi ili se sprečava povećanje u različitim oblastima. Prema podacima iz 2022. godine godišnji trošak lokalnih samouprava za ostvarivanje funkcije dnevnih centara je 2.712.274 eura.
8. Skupština je upoznata da je Zajednica opština Crne Gore uspostavila saradnju sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja i ušla u pregovore o načinu finansiranja troškova dnevnih centara i da su 2023. godine izvršili analizu ukupnih mjesečnih i godišnjih troškova i utvrdili da taj trošak po korisniku iznosi oko 900 eura na mjesečnom nivou. Uslijedilo je povećanje participacije Ministarstva sa 150 na 250 eura mjesečno po korisniku, ali je ta participacija države nedovoljna, jer razlika do iznosa od 900 eura je i dalje problematična većini opština iz razloga što je 18 opština finansijski neodrživo, korisnice su Egalizacionog fonda i dolaze u situaciju da ne mogu da isplaćuju bruto zarade za sopstvene zaposlene, već su u reprogramu poreskih dugova. Takođe je Zajednica opština predložila da se u cilju jednakog raspoređivanja finansijskih obaveza osmisli model po kome bi se i Ministarstvo zdravlja uključilo u participaciju troškova obezbjeđivanjem finansijskih sredstava koja bi se odnosila na zdravstvene usluge i zarade za zdravstveni kadar u dnevnim centrima. Imajući u vidu navedeno, kao i stanje inertnosti u dužem vremenskom periodu, Skupština ponovo ocjenjuje da se za finansiranje dnevnih centara mora pronaći održivo rješenje i donijeti pravilnik kojim će se utvrditi metodologija i izvori finansiranja, čime će se stvoriti osnov da država preuzme veći dio troškova i kojim će se participacija opština svesti na maksimalno 30% ukupnih troškova kako bi opštine bile u mogućnosti da pružaju neke druge usluge za koje postoji potreba u lokalnoj zajednici, a ne da većinu sredstava ulažu u dnevne centre.
9. Skupština ocjenjuje da kvalitet rada svih dnevnih centara za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju nije isti i da kapaciteti pojedinih nijesu popunjeni iako u svim opštinama ima djece i mladih sa smetnjama u razvoju i lica sa invaliditetom. Takođe, u pojedinim sredinama, poput Glavnog grada Podgorica postoje veoma ograničeni kapaciteti dnevnog centra i svi zainteresovani ne mogu da koriste njihove usluge, pa Skupština podržava preporuku Zaštitnika datu Ministarstvu rada i socijalnog staranja da razmotri mogućnost uspostavljanja ovih usluga na drugom lokalitetu. Skupština naglašava da je potrebno raditi na edukaciji i obezbjeđivanju stručnjaka koji rade sa djecom u svim oblastima, a naročito sa djecom iz spektra autizma.
10. Skupština zaključuje da je i dalje veoma izraženo odsustvo multisektorske saradnje između javnih institucija, kao i odsustvo saradnje državnih institucija i predstavnika lokalne samouprave, a naročito u dijelu rane intervencije kod djece sa smetnjama u razvoju.

Posebno zabrinjava informacija da je, u poređenju sa drugim institucijama, na najnižem nivou ocijenjena saradnja dnevnih centara sa resursnim centrima i da su iz pojedinih dnevnih centara informisali da ovu saradnju ne ostvaruju.

Takođe, zabrinjava podatak da jedan broj dnevnih centara uopšte nema saradnju sa izabranim doktorima i doktorima specijalistima korisnika, zbog čega Skupština sugerise da svi dnevni centri uspostave tješnju saradnju sa doktorima specijalistima, a posebno sa doktorima opšte prakse, jer je saradnja sa zdravstvenim institucijama nužna.

Imajući u vidu navedeno, Skupština predlaže da se u cilju ujednačavanja rada i prakse dnevnih centara za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju uspostavi mreža dnevnih centara u čemu doprinos treba da da Zajednica opština Crne Gore.

11. Skupština ponovo ukazuje da je neophodno unaprijediti podršku djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama kroz sprovođenje načela "sve informacije i usluge na jednom mjestu", što se može ostvariti u okviru jednog centralnog multisektorskog tijela na nivou opštine, u okviru komisija za usmjeravanje u obrazovni sistem, domova zdravlja ili centara za socijalni rad, jer se sistem pružanja usluga mora učiniti jednostavnim za djecu sa smetnjama u razvoju i njihove porodice.
12. Polazeći od informacija da je za rješavanje većine uočenih problema i realizaciju Zaključaka Skupštine Crne Gore, objavljenih u "Službenom listu Crne Gore", broj 84/22 potrebno donošenje novog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, kao i strategije deinstitucionalizacije koja se priprema uz podršku UNICEF-a i UNDP-ija, što se očekuje tek u IV kvartalu 2024. godine, Skupština poziva Vladu Crne Gore i resorno Ministarstvo rada i socijalnog staranja da se aktivnosti na pripremi navedenih dokumenata ubrzaju i da navedene predloge zakona Skupštini Crne Gore dostave na razmatranje i usvajanje u II kvartalu 2024. godine. Ovo iz razloga na koje je i ministar finansija skrenuo pažnju navodeći da predlozi zakona treba da budu blagovremeno pripremljeni da bi imali jasne inpute i poznate troškove za narednu budžetsku godinu.
13. Skupština podržava stav Zamjenice Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da zaklanjanjem iza strateških dokumenata i još uvijek neusvojenih zakonskih rješenja ne može se implicirati na sledeću budžetsku godinu, jer takva neizvjesnost može dovesti u pitanje funkcionisanje dnevnih centara.
Skupština prihvata ocjenu Zamjenice Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore koja je pohvalila rad Odbora za ljudska prava i slobode, predsjednika Odbora koji istrajava u razmatranju problema sa kojima se suočavaju dnevni centri i djeca sa smetnjama u razvoju, kao i rad stručne službe Odbora koja nakon aktivnosti i sjednica Odbora produkuje dokumenta koja mogu da posluže kao dobar model kako se sagledava određeni problem i stoga Skupština pruža punu podršku Odboru da bude dosledan i istrajan u postizanju cilja kojim će se djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim roditeljima unaprijediti njihova ljudska prava.
14. Skupština iz navedenih razloga poziva Vladu Crne Gore, a prije svega Ministarstvo rada i socijalnog staranja da ubrzaju aktivnosti u okviru reforme sistema socijalne i dječje zaštite u skladu sa preporukama Komiteta UN za prava djeteta, Komiteta UN o pravima lica sa invaliditetom i međunarodnim standardima.
Skupština je upoznata da su u trenutnoj reformi ključni razvoj usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite, bolje targetiranje i raspodjela materijalnih davanja u oblasti socijalne i dječje zaštite i jačanje kapaciteta pružalaca usluga, odnosno centara za socijalni rad i ustanova socijalne i dječje zaštite.

15. Skupština Crne Gore će Zaključke dostaviti Vladi Crne Gore, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu pravde, Ministarstvu finansija, Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Savjetu za prava djeteta, Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu, Institutu za javno zdravlje Crne Gore, Zajednici opština Crne Gore, na dalji postupak i Ministarstvu evropskih poslova, Dnevnom centru za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju- Herceg Novi, Dnevnom centru za djecu sa smetnjama u razvoju i lica sa invaliditetom- Pljevlja, Dnevnom centru za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju „Tisa“ u Bijelom Polju, Centru za socijalni rad za Glavni grad Podgorica, opštinu u okviru Glavnog grada Golubovci i opštinu Tuzi, NVO Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, NVU „Zračak nade“- Pljevlja, NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“, NVO „Građanska alijansa“, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, na upoznavanje.
16. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će, u skladu sa članom 77 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore, pratiti realizaciju ovih zaključaka Skupštine, sačiniti izvještaj i dostaviti Skupštini.

Za izvjestiteljku Odbora na sjednici Skupštine određena je poslanica Jelenka Andrić, članica Odbora.

Detaljna izlaganja sa saslušanja sadržana su u Zapisniku sa Pete sjednice Odbora za ljudska prava i slobode, održane 21. februara 2024. godine čiji je sastavni dio i audio zapis sa sjednice.

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović

Prilog:

Zaključci Skupštine Crne Gore, objavljeni u “Službenom listu Crne Gore”, broj 84/22 od 1. avgusta 2022. godine